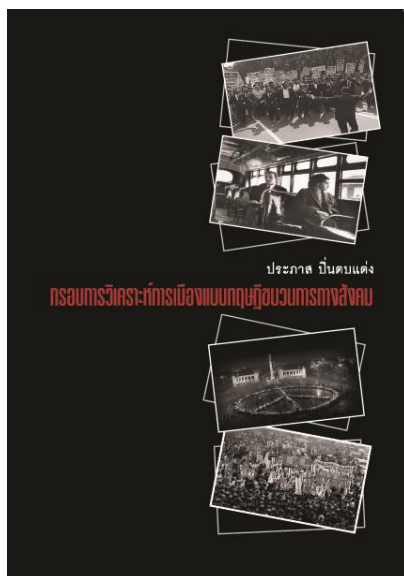

Book Review
“Political Framework Analysis of the Theory of Social Movement”¹
By Prapart Pintoptang

Wanchai Dhammasaccakarn²

Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn³

Received: December 13, 2017

Accepted: December 18, 2017

Abstract

This is a review of the book entitled "Political framework analysis of the theory of social movement". It is an interesting book to understand the behavior of the political movement and the social movement which the author describes via various theories and concepts. In addition, this book is useful to develop knowledge to analyze the individual behavior and group behavior in social movements, organizing and can be applied knowledge into interdisciplinary fields.

Keywords: political framework, theory, social movement

¹ Book Review

² Associate Professor, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai

³ Associate Professor, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok

บทวิจารณ์หนังสือ
“กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม”¹
โดย ประภาส ปิ่นตบแต่ง

วันชัย ธรรมสังการ²

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแนะนำหนังสือเรื่อง “กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม” มีความน่าสนใจเพื่อใช้ทำความเข้าใจพฤติกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองและขบวนการทางสังคม ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายผ่านทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ หนังสือเล่มนี้จึงมีประโยชน์เพื่อใช้พัฒนาความรู้เพื่อใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของปัจเจกและพฤติกรรมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสหสาขาวิชาต่าง ๆ

คำสำคัญ: กรอบการวิเคราะห์การเมือง ทฤษฎี ขบวนการทางสังคม

¹ บทวิจารณ์หนังสือ

² รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

หนังสือเรื่อง “กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม” เป็นหนังสือที่ได้ให้แนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถึงแม้หนังสือจะจัดพิมพ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 แต่ก็ยังคงมีประโยชน์และสามารถให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อเป็นกรอบคิดได้ต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน โดย อาจารย์ ประภาส ปันตบแต่ง ได้อธิบายเนื้อหาซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเกี่ยวข้องกับสาขาพฤติกรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก เช่น แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ ที่ใช้ทฤษฎีที่หลากหลายมาช่วยอธิบายพฤติกรรมมนุษย์และพฤติกรรมของหมู่คนในการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด 6 บท คือ บทที่ 1 ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ บทที่ 2 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร บทที่ 3 ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง บทที่ 4 ทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่ บทที่ 5 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม และบทที่ 6 ผลสำเร็จ ล้มเหลว หรือผลสะท้อนของขบวนการทางสังคม โดยมีเนื้อหาที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

สาระสำคัญของหนังสือ

การนิยามความหมายของคำว่า “ขบวนการทางสังคม” เกิดจากแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งคล้ายกับแนวคิด “ประชาสังคม” และ “การเมืองภาคประชาชน” ซึ่งการนิยามความหมายขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางสังคมของผู้ที่ให้นิยามความหมาย และมีเป้าหมายในการต้องการเห็นสังคมในอุดมคติอย่างไร ซึ่งนิยามความหมายรวมไปถึงการให้คุณค่าต่อกระบวนการทางสังคมจะผันแปรไปตามบริบทของสังคมการเมือง โดยสามารถแบ่งทฤษฎีได้เป็น 3 กระแส คือ ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร และทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่

บทที่ 1 ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ โดยทฤษฎีการรวมหมู่ คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางสังคมที่ไม่ปกติ มีลักษณะไร้โครงสร้าง ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ไม่ได้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานทางสังคม เช่น ความคลั่งนิยม การทำตามสมัยนิยม การจลาจล ผูกชนบ้าคลั่ง พิธี นิกราย เป็นต้น โดยเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผลมาจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งนำไปสู่ความตึงเครียดทางด้านการโครงสร้างและสะท้อนการแสดงออกในลักษณะของความไร้บรรทัดฐานและสภาวะความวุ่นวายทางการเมืองที่ผู้คนสะท้อนความขัดข้องใจและความโกรธ ซึ่งเกิดจากความล่มสลายของระบบโครงสร้างเดิม ซึ่งพฤติกรรมรวมหมู่ในหนังสือเล่มนี้เป็น การอธิบายบริบทภายใต้ปี ค.ศ. 1940-1950 ดังนั้น การอธิบายขบวนการทางสังคมจึงอยู่ภายใต้พฤติกรรมรวมหมู่และอธิบายด้วยพื้นฐานทางจิตวิทยา โดยทฤษฎีพฤติกรรมการรวมหมู่ที่สำคัญ เช่น ทฤษฎีปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ ซึ่งนักคิดคนสำคัญ คือ Herbert Blumer ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มีนักคิดคนสำคัญ คือ Smelser ทฤษฎีลิตรอนเปรียบเทียบ ของ Gun ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1970 นอกจากนั้น ก็มีทฤษฎีฝูงชนหรือพฤติกรรมรวมหมู่แบบคลาสสิก เช่น The Psychology of the Crowd โดย Gustave Le Bon (ค.ศ. 1841-1931) ซึ่งอธิบายการเกิดขึ้นของฝูงชน โดยอธิบายผ่านการเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะของปัจเจกคนผู้เข้าร่วมเป็นฝูงชน ภายใต้เงื่อนไขและขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวจะนำไปสู่ภาวะความลึกลับของฝูงชน และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดควรกระทำหรือสิ่งใดไม่ควรกระทำ เป็นการสะสมความรู้สึกที่ไร้ตัวตนที่นำไปสู่

ความเสียความมีสติ กลายเป็นภาวะจิตไร้สำนึกที่ถูกครอบงำโดยสัญชาตญาณดิบของฝูงสัตว์ ซึ่งสัญชาตญาณดิบ การทำลายล้างและความป่าเถื่อนนี้ เป็นมรดกตกทอดมาจากยุคไร้อารยธรรมซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ซึ่งเป็นสัญชาตญาณที่อันตรายและไร้ความรับผิดชอบ ซึ่งจะไม่แสดงออกมาเมื่ออยู่แบบปัจเจกตามลำพัง

นอกจากนั้น ก็มีแนวคิดของ Herbert Blumer ที่อธิบายว่าการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ที่พัฒนาขึ้นในสภาวะการณ์วุ่นวายทางสังคม มีกลไกพื้นฐานที่อยู่เบื้องหลัง คือ ปฏิกริยาตอบสนองอย่างต่อเนื่องเป็น 5 ขั้นตอน คือ เหตุการณ์ปลุกเร้า การเกาะกลุ่ม การเกิดเป้าหมายร่วมกัน การปลุกและเสริมแรงกระตุ้นร่วม และพฤติกรรมหมู่ขั้นแรก คือ รูปแบบฝูงชนที่มารวมตัวกัน อาจจะไม่รู้จักกัน เป็นต้น ซึ่งแนวคิดของ Blumer อธิบายว่า ในทางปฏิบัติแล้ว กิจกรรมของกลุ่มใด ๆ ก็สามารถอธิบายในฐานะที่เป็นพฤติกรรมรวมหมู่ได้ทั้งสิ้น เพราะภายในกลุ่มปัจเจกบุคคลนั้นได้กระทำการร่วมกันในลักษณะของแพ้นั้นบางอย่าง โดยได้จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมรวมหมู่ปกติ เช่น ครูกับนักเรียน ส่วนพฤติกรรมที่สอง คือ พฤติกรรมรวมหมู่ขั้นแรก เช่น ฝูงชนที่รวมตัวกันจากความไม่ปกติ เช่น สภาวะความวุ่นวายใจ หรือสภาวะการณ์วุ่นวายทางสังคม

บทที่ 2 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร สำหรับทฤษฎีการระดมทรัพยากร มีแกนหลักอยู่ทำงานชื่อ “Theory of Collective Action” ของ Olson ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1965 อธิบายถึง ปัจเจกที่มีเหตุผลจะเข้าร่วมกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม” (Collective Goods) ถ้าต้นทุนของการเข้าไปมีส่วนร่วมของปัจเจกไม่มากไปกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล จึงอยู่ที่การคิดคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล นอกจากนั้น นักวิชาการคนสำคัญ คือ McCarthy ได้พัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากร จากฐานคิดของ Olson ที่ว่าการกระทำการร่วมต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคลและโครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดการลดต้นทุน การวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมจึงเกี่ยวข้องกับองค์กรการเคลื่อนไหว (Social Movement Organization-SMO) เพราะองค์กรการเคลื่อนไหวจะเข้ามาทำหน้าที่ในการรวบรวมทรัพยากร ได้แก่ เงิน แรงงาน เป็นต้น และสร้างกิจกรรมในการระดมทรัพยากร ดังนั้น ความสำเร็จ ล้มเหลว หรือการสร้างผลสะท้อนโดยการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับผู้คนและองค์กรที่อยู่ภายนอก นอกจากนี้ องค์กรการเคลื่อนไหวยังให้ความสำคัญด้านยุทธวิธีการต่อสู้ ได้แก่ ยุทธวิธีการระดมผู้สนับสนุน ยุทธวิธีดึงสาธารณชน เมื่อกระทำการภายใต้บริบททางสังคมทฤษฎีการระดมทรัพยากร จึงมองว่า ขบวนการทางสังคมสามารถสร้างและใช้ประโยชน์จากบริบทหรือสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้ได้ เช่น พื้นที่สื่อมวลชน หรือเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่ หรือการใช้ประโยชน์จากสถาบันทางสังคมบางสถาบัน เป็นต้น

กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมของสำนักทฤษฎีการระดมทรัพยากรให้ความสำคัญต่อประเด็นคำถามเรื่ององค์กรการเคลื่อนไหว มิติด้านทรัพยากร ผู้นำและยุทธวิธีเคลื่อนไหว รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำของขบวนการทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างจากทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory) ที่มีจุดเน้นเพื่อตอบคำถามว่า เหตุใดจึงเกิดการกระทำการร่วม (Collective Action) โดยให้ความสนใจต่อปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ความตึงทางสังคม การถูกกลั่นแกล้ง เป็นต้น และเติมเต็มเพื่ออุดช่องโหว่ของแนวการวิเคราะห์การเมืองแบบกลุ่มผลักดัน (The Politics of Pressure Groups) กล่าวคือ ทฤษฎีกลุ่มผลักดันอธิบายการใช้กลุ่มในฐานะที่เป็นเครื่องมือ เพื่อบรรลุผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

ภายใต้ระบบการเมืองหรือโครงสร้างของสังคมการเมืองที่หยุดนิ่ง แต่เมื่อใดที่สภาวะของเศรษฐกิจ สังคม เปลี่ยนแปลงนำไปสู่การเปลี่ยนสัมพันธภาพทางอำนาจในสังคมหรือในสภาวะทางการเมืองที่ไร้เสถียรภาพ การศึกษาจะเป็นอีกแนวทางหนึ่ง เช่น การปฏิวัติ การก่อการร้ายทางการเมือง เป็นต้น

บทที่ 3 ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง เป็นการอธิบายเพิ่มเติมด้านการวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิด การพัฒนา การเติบโต ความสำเร็จและความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมาย ของขบวนการทางสังคมจากฐานการอธิบายของทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิม ซึ่งเพิ่มเติมการอธิบายจากปัจจัย ภายในองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรและปัจจัยด้านองค์กร การเคลื่อนไหวมาสู่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมืองและฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม โดยทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองมีฐาน การวิเคราะห์สัมพันธระหว่าง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเคลื่อนไหวและประท้วงทางสังคมหรือการรวมตัว ในลักษณะการกระทำรวมหมู่ที่ต่างจากทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่และทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิม โดยทฤษฎี กระบวนการทางการเมืองมีทัศนะที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลโดยอ้อมต่อการสร้างสัมพันธภาพ ทางอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขึ้นมาใหม่ โดยส่งผลต่อขบวนการทางสังคมในลักษณะที่เอื้อให้เกิดหรือเป็นอุปสรรค ต่อการเคลื่อนไหวประท้วงทางสังคม มากกว่าส่งผลกระทบโดยตรง สำหรับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ทฤษฎี กระบวนการทางการเมืองให้ความสำคัญกับมิติทางการเมืองและในมิติเชิงสถาบัน โดยเป็นมิติที่เกิดขึ้นภายนอก ขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งอธิบายว่าขบวนการทางสังคมถูกกำหนดรูปแบบโดยชุดข้อจำกัดและโอกาส ทางการเมือง และขบวนการทางสังคมยังสามารถสร้างโอกาสทางการเมืองขึ้นเองได้จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ รวมทั้งสามารถส่งต่อให้ขบวนการทางสังคมอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิพลเมือง ในสหรัฐอเมริกา ระยะต้นทศวรรษที่ 1960 ที่เคลื่อนไหวภายใต้กรอบประเด็นเรื่อง “สิทธิ” ซึ่งส่งผลทำให้เกิด การสร้างกรอบนิยามใหม่ให้กับคำว่า “สิทธิ” และยังทำให้ขบวนการทางสังคมอื่น ๆ ทั้งที่จัดตั้งมาก่อนหรือเพิ่ง จัดตั้ง โดยนำประเด็นเรื่องสิทธิไปเป็นประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มหรือขบวนการของตนเองได้

บทที่ 4 ทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่ ในบทแนวคิด “ขบวนการทางสังคมใหม่” ได้ใช้การอธิบาย เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมรวมหมู่ของทฤษฎีจิตวิทยาสังคมมาเป็นข้อถกเถียงในการอธิบาย เช่น ความขัดข้องใจ ส่วนแนวคิดทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ใช้การอธิบายจากการใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการได้มาหรือ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่ม โดยจุดสำคัญของทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่ คือ การวิพากษ์ทฤษฎี การระดมทรัพยากรว่า สนใจเฉพาะการตอบคำถามว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร ขณะเดียวกันก็วิพากษ์ ทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Classical Marxist) ว่ามีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์ขบวนการทางสังคมใหม่ ๆ เช่น ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการสิทธิสตรีและอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970 ซึ่งได้ทำให้เกิดคำถามในหมู่นักทฤษฎีในยุโรปกลุ่มหนึ่งว่า เหตุใดจึงเกิดขบวนการซึ่งมิได้มีฐานจาก ความขัดแย้งทางชนชั้นเหล่านี้ขึ้นมามากมายและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้ทำให้เกิดคำถามกับจุดเน้นของการวิเคราะห์ความขัดแย้งซึ่งอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างทุนและแรงงาน หรือ ความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนฐานของการที่ต้องการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ อันเป็นลักษณะสำคัญของขบวนการ ทางสังคมแบบเก่า ซึ่งนักคิดคนสำคัญ คือ Alberto Melucci ได้ชี้ให้เห็นถึงการก่อตัวขึ้นของปรากฏการณ์

ความขัดแย้งทางสังคมหลังสมัยใหม่เหล่านี้ และเห็นว่าทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่ใช้อธิบาย คือ ทฤษฎีทางชนชั้น และทฤษฎีแนวการกระทำรวมหมู่ของสำนักทฤษฎีฝั่งอเมริกา หรือทฤษฎีการระดมทรัพยากร นั้นมีข้อจำกัด เนื่องจากสนใจแต่เพียงองค์การเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และความสำเร็จหรือความล้มเหลว การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของขบวนการทางสังคมโดยนักทฤษฎีซึ่งอธิบายภายใต้ทฤษฎีสังคมศาสตร์เท่าที่มีอยู่ จึงทำให้ได้คำตอบเพียงว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร แต่ไม่อาจให้คำตอบได้ว่า เหตุใดหรือทำไมขบวนการทางสังคมจึงเกิดขึ้น การตระหนักถึงความไม่เพียงพอของแนวการวิเคราะห์แบบชนชั้นดั้งเดิมนี้เอง ได้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกรอบการวิเคราะห์ของสำนักคิดที่เรียกว่า “ขบวนการทางสังคมใหม่”

บทที่ 5 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม ในบทที่ว่าด้วย “ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม” ได้อธิบายแนวทางไว้หลายรูปแบบ เช่น การขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ ซึ่งเป็นปฏิบัติการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการทำหายซึ่งหน้า เป็นการปฏิบัติการทางการเมืองโดยไม่ใช้กลไกทางการเมืองแบบปกติเพื่อแก้ปัญหาความไม่ยุติธรรมทางสังคม หรือการอารยะขัดขืน ซึ่งคือการปฏิบัติการทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นสาธารณะ สันติวิธี และมีมนโสนานิกที่ขัดต่อกฎหมายปกติ โดยยกตัวอย่างการชุมนุมของสมัชชาคนจนในปี พ.ศ. 2543 ที่ชาวบ้านใช้เครื่องมือ คือ ปืนเข้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อสร้างพื้นที่ข่าวทางสังคมและยอมให้จับกุมแต่โดยดีและยินยอมเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอันเป็นผลตามมา ทั้งนี้เป้าหมายของการทำอารยะขัดขืนจึงต้องการสะท้อนให้สังคมได้มองเห็นถึงความไม่ยุติธรรมที่ชาวบ้านได้รับจากกฎหมายหรือนโยบาย นอกจากนั้นก็มียุทธวิธีอื่น ๆ เช่น การบอยคอต (Boycott) ซึ่งมีความแตกต่างจากอารยะขัดขืน คือ การบอยคอตไม่ได้มีการทำผิดกฎหมาย แต่อาจจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมและยอมสูญเสียบางอย่างทางเศรษฐกิจเป็นต้น นอกจากนั้นยังมีคำอธิบายที่น่าสนใจโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2549) ได้อธิบายทัศนะของ John Rawls ที่อธิบายว่า อารยะขัดขืนมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 ประการคือ 1) เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย 2) ใช้สันติวิธี 3) เป็นการกระทำสาธารณะโดยแจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า 4) ประกอบด้วยความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว 5) ปกติกระทำไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล 6) มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง และ 7) มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรม ซึ่งโดยหลักแล้วเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม ซึ่งอาจารย์ชัยวัฒน์ได้อธิบายต่อว่า เงื่อนไขแรกของอารยะขัดขืน คือ ฐานปฏิบัติการที่เป็นการละเมิดกฎหมายเพื่อสื่อสารกับสังคมการเมืองว่าเกิดอะไรผิดปกติบางอย่างขึ้น ที่ผู้คนที่ปกติปฏิบัติตามกฎหมายจะสนใจละเมิดกฎหมาย อารยะขัดขืนเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าอาจจะมีความหมายบางข้อกับนโยบายของรัฐบางประการที่ไม่ถูกต้อง แต่การปลุกมโนธรรมสำนึกของสาธารณะไม่ได้เพียงเกิดขึ้นจากการละเมิดกฎหมายแต่เกิดขึ้นจากการรับผลของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว ดังนั้นเมื่อ “พลเมืองดี ๆ” จงใจละเมิดกฎหมายบางข้อจนต้องถูกเจ้าหน้าที่รัฐลงโทษหรือจับกุม จึงเป็นเรื่องไม่ธรรมดาที่จะเห็นภาพ “พลเมืองดี ๆ” ซึ่งปกติเป็นผู้เคารพกฎหมายบ้านเมืองถูกรัฐลงโทษเพราะละเมิดกฎหมายบางข้อ จึงเป็นการปลุกมโนสำนึกของสาธารณะให้ตั้งคำถามกับตัวกฎหมายหรือนโยบายที่เป็นเหตุผลให้พลเมืองดี ๆ เหล่านี้ต้องกระทำการอารยะขัดขืน เป็นต้น

บทที่ 6 ผลสำเร็จ ล้มเหลว หรือผลสะท้อนของขบวนการทางสังคม ในบทสุดท้าย ได้อภิปรายถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลว หรือผลสะท้อนของขบวนการทางสังคม พบว่า การประเมินผลสำเร็จหรือล้มเหลว มีการให้นิยามความหมายและตัวชี้วัดที่ต่างกัน รวมไปถึงปัจจัยที่ซับซ้อนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลสะท้อน หรือตัวกระทำการให้เกิดความสำเร็จนั้น ๆ ไม่ได้มีขบวนการทางสังคมเพียงอย่างเดียว เพราะมีองค์กรที่หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความหลากหลายของตัวกระทำที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว หรือผลสะท้อนของขบวนการทางสังคม ดังนั้น การศึกษาความสำเร็จหรือความล้มเหลว หรือผลสะท้อนของขบวนการทางสังคม จึงต้องคำนึงถึง การเก็บข้อมูลที่หลากหลายควรจะพิจารณาทุกปัจจัยที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษากรณีที่แตกต่างกันมาเป็นตัวเปรียบเทียบ และควรให้ความสนใจทั้งกรณีที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว มิงานเขียนที่น่าสนใจของ สุภีร์ สมอนา (2557) ที่อธิบายไว้ว่าปัจจัยล้มเหลวของขบวนการทางสังคม ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในขบวนการ เช่น ข้อเรียกร้องที่ยากต่อการตอบสนอง หรือการใช้ยุทธวิธีที่ปกติก็ไม่สามารถกดดันรัฐบาลได้ อย่างไรก็ตามการใช้ความรุนแรงก็ไม่ใช่วิธีที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน อันถัดมาคือ ปัจจัยภายนอกขบวนการ เช่น รัฐบาลมีการเรียนรู้และการปรับตัวเพื่อตั้งรับขบวนการต่าง ๆ ทางสังคมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลและหรือองค์กร (บริษัท) ได้ใช้วิธีสร้างกลุ่มต่อต้านขบวนการ (Counter Movement) ขึ้นมา เห็นได้จากหลาย ๆ กรณีเมื่อมีการชุมนุมประท้วงของขบวนการมักจะมีกลุ่มผู้สนับสนุนอีกฝ่ายออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านขบวนการด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น การเข้ามาช่วยเหลือ บริจาค ให้การสนับสนุนแก่ชุมชนของรัฐบาลก็ทำให้เกิดการยอมรับจากคนในชุมชนและสร้างความอ่อนแอให้แก่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมากขึ้น ประการถัดมา คือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขาดการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม และประการสุดท้าย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือกฎหมาย เป็นอุปสรรคสำคัญต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

สรุป: ประโยชน์และความน่าสนใจของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม” ถึงแม้จะเป็นหนังสือที่เผยแพร่มาหลายปีแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ยังมีสาระสำคัญที่สามารถอธิบายสถานการณ์และปรากฏการณ์ทางสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะในช่วงที่ผู้วิจารณ์หนังสือได้นำเสนอบทความนี้ก็ยังมิมีขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การต่อต้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย อาจารย์ประภาส ปิ่นตบแต่ง ได้อธิบายการเกิดปรากฏการณ์ขบวนการประชาชนในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาที่ทำให้เกิดข้อคิด ข้อโต้แย้งและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนทางความคิดในด้านมิติการเมืองของขบวนการทางสังคม อาจจะกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้สามารถเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี เพื่อการวิเคราะห์ปรากฏการณ์และพฤติกรรมในสังคมปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาขบวนการทางสังคมจะทำให้เราเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมรวมถึงการทำงานของโครงสร้างอำนาจในสังคมนั้น ๆ ได้ นอกจากนี้ แนวคิดเชิงสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคมก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสาขาพฤติกรรมศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ระดับปัจเจกจนถึงระดับกลุ่มคน การวิเคราะห์กระบวนการสร้างกรอบความคิดทางการเมืองและทางสังคมวัฒนธรรม รวมไปถึงวิเคราะห์แนวคิดของผู้ปกครอง (ผู้มีอำนาจรัฐ) และผู้ถูกปกครอง (ประชาชน) ที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงจากการถูกเอารัด

เอาเปรียบ อีกทั้งหนังสือเล่มนี้เหมาะกับผู้อ่านที่สนใจวิเคราะห์การเมืองไทยในช่วงที่ผ่านมาและอาจกล่าวได้ว่า อาจจะใช้วิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2549). *อารยะขัดขืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: มูลนิธิเฮนริก เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- สุกักร์ สมอนา. (2557). อุปสรรคต่อความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่อีสาน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(2), 107-129

Translate Thai References (ส่วนที่แปลรายการอ้างอิงภาษาไทย)

- Pintoaptang, P. (2009). *Concept of Political analysis in social movement theory*. Chaing Mai: Heinrich Boell Foundation.
- Samorna, S. (2014). Obstacles to the success of the movement against mining in Isan. *Journal of Mekong Societies*, 10(2), 107-129.
- Satha-Anand, C. (2006). *Civil disobedience*. Bangkok: Komol Khemthong Foundation.